

ANDREJ KALAŠ, VLADISLAV SUVÁK:

Diónove reči o Diogenovi

Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2021, 164 s.

Na svetlo sveta prichádza ďalšia – v poradí piata¹ – kniha publikovaná v rámci edície *Fontes Socraticorum* z dielne akademického vydavateľstva Univerzity Komenského v Bratislave, s titulom *Diónove reči o Diogenovi*. Honosný názov edície a titul knihy dáva tušiť, že ide o akademické preklady a vedecké interpretácie originálnych sokratovských reči neskoroantického Dióna Chrysostoma (1. až 2. storočie nášho letopočtu), tematicky súvisiace s kynikom Diogenom zo Sinopy.

Diónove reči o Diogenovi² predstavujú svedectvá tvoriace podstatnú časť antických správ o kynikoch a Sokratovi, a ich prevažná časť sa viaže priamo k pôsobeniu ich zakladateľa Diogena zo Sinopy. Dión z Prúsy, prezývaný aj Chrysostomos („Zlatoústý“), bol grécky spisovateľ, historik, filozof, politik a rečník, ktorý bol jednou z vedúcich osobností tzv. „druhej sofistiky“. Ide o hnutie, ktoré sa snažilo o renesanciu gréckej vzdelanosti a kultúry v období najväčšieho rozkvetu rímskeho impéria (1. až 2. storočie nášho letopočtu). Podľa všetkého mal tento autor prístup k textom prvej generácie sokratovcov a kynikov, ktoré sa nám nezachovali, a preto je pre nás dôležitým zdrojom správ nielen o kynikoch, ale aj stoikoch a iných mysliteľoch.

Diogenes bol pre Dióna paradigmatickým vzorom morálnej autonómie, neochvejnosti a humanity, čo sú témy, ktoré sa organicky rozvíjajú v jednotlivých rečiach. Ich názvy výstižne vyjadrujú obsah: *O kráľovskej vláde* (s. 39 – 72); *Diogenes alebo o tyranii* (s. 84 – 100); *Diogenes alebo o zdatnosti* (s. 105 – 115); *Diogenes alebo Isthmijská reč* (s. 126. – 132); *Diogenes alebo o otrokoch* (s. 137 – 149). Diónove reči sú navyše zaujímavé pre literárnu kritiku, lebo na nich poznávame významné antické literárne žánre, ktoré vytvorili a rozvíjali práve kynici.

¹ Dopsial v tejto edícii vyšli: *Antisthenis Fragmenta* (2013), *Diogenis Fragmenta* (2016), *Aeschini Socratici Fragmenta* (2020), *Cratetis et Hipparchiae Fragmenta* (2021), *Aristippi Cyrenaei Fragmenta* (2022).

² Prekladané podľa kritického vydania Giannantoni (1990, Appendix III, 465 – 501).

Po tomto letmom priblížení „historických“ kvalít Diónových rečí by som sa rád hlbšie zamerl na niektoré filozofické a literárne aspekty knihy, a tiež na špecifiká a kvality jej autorského spracovania. Dión je totiž implicitne prítomnou ústrednou postavou, prostredníctvom ktorej nahliadame na persóny príbehov. Máme jednak antické správy o tom, že sa sám obliekal do rovnošaty tuláka (pozri s. 26 – 27), a že sám nahliadal na svet očami kynika. Z antických postáv si vyberá najmä tie, ktoré považuje za blízke svojmu vlastnému postoju (pozri s. 16). Zaujímal ho najmä legendárny Sokrates, ktorý zo seba vychrlil slová zakaždým, keď uvidel na jednom mieste nejaké zoskupenie ľudí (s. 23), symbolicky tak vyjadrujúceho kritiku konsenzu, tradícií, spoločenských konvencií a poukazujúceho na absenciu všetkého hodnotného, „na ktoré jeho súčasníci buď pozabudli alebo to zásadne zmenili...“ (s. 26).

Sokrates v celej antickej tradícii i Diónovej knihe vystupuje ako človek uvedomený a múdry, doplňme najmúdrejší, a preto ho aj sám Dión zobrazuje ako etalón dokonalosti. Správanie a konanie Diogena zasa slúži ako nástroj pre búranie presvedčení a mylných predsudkov, pričom jeho doménou, rovnako ako u Sokrata, je cnosť umiernenosť. Hoci je kynický prístup kde-tu prezentovaný ako „nevychované“ či „nehanebné“ konanie, uvažujúcemu čitateľovi je hneď jasné, že tu ide o zámernú a štylizovanú Diónovu pózu. Autenticnosť sokratizovaného Diogena pritom spočíva v ἀρετή (*areté*), vďaka ktorej uplatňuje svoj prístup voči ľuďom na základe nových, vždy jedinečných situácií. Práve na základe ἀρετή – a to vďaka oslobodeniu sa od konvenčných pravidiel – smeruje jeho zdatné konanie vždy ku nasledoviahodným vzorom (παραδείγματα).

Sokrates, Diogenes aj Dión sa tak zhodujú v pravdivom konaní i v reči, hovoriac vždy pravdivo a otvorene (παρρησιαστέες), často riskujúc vlastný život za prednesenie otvorenej a pravdivéj reči. Sokratovské dialógy, Diogenove rozhovory a vystúpenia, aj implicitne tušené Diónove postoje, využívajú logicko-jazykové hry, t. j. *parrhesiastické hry* (s. 118), prostredníctvom ktorých poukazujú na samotnú polaritu slov, tvrdení, postojov a presvedčení. Všetky tieto postupy a podoby postáv, oblečenie, vystupovanie, vyjadrovanie a samotný spôsob života, dotvárajú charakter naskrze jednotnej *persona*, v ktorej jedna postava (Diogenes) splyva s druhou (Sokrates) a dokonca s treťou (Dión). Dión je tak postava, ktorá sprevádza čitateľa celou knihou, je tým, do ktorého sa vžívame, a prostredníctvom ktorého čerpáme ducha doby, ako aj ducha autorovho filozofického postoja.

Na záver je potrebné dodať, že kniha okrem kvalitného akademického prekladu antických originálnych textov do slovenského jazyka, obohateného pri každej reči o komentár a rozsiahle poznámky, obsahuje aj starogrécky originálny text. Čitateľskú ústretovosť v podobe explicitnosti prekladu potvrdzuje skutočnosť, že jeho rozsah vždy o desiatky percent prevyšuje rozsah originálu. Ten, ako aj samotný preklad, sú

paginované, takže Diónov text možno presne citovať vo vedeckých prácach. Rozsiahla úvodná štúdia (s. 7 – 37) zachytáva najnovší stav výskumu v oblasti za posledných najmenej 100 rokov. Vedecký charakter publikácie dopĺňa extenzívny zoznam odbornej literatúry (s. 157 – 163) a zoznam skratiek (s. 153 – 156). Začítajme sa teda do textov o Diogenovi, Sokratovi a hlavne samotnom Diónovi. Prenesieme sa tak do dávnych antických čias, keď zdatnosť, nerest' a rozlišovanie dobra a zla neboli ešte len vecou názoru či uhla pohľadu.

Dávid Kurák

Dávid Kurák
Filozofický ústav SAV, v. v. i.
Klemensova 19
813 64 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: david.kurak@savba.sk